

جست‌وجوی آمایش پیشرفت در بنیان‌های قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران حسن سبحانی^۱

منطق رستگاری انسان‌های موحد و عامل به احکام و آموزه‌های دینی بر مبنای سنت‌هایی شکل می‌گیرد و به سامان می‌رسد که در محوریت آنها، ارجح بودن روش‌ها و راهکارهای وحیانی و یا در موارد فقدان آنها، معطوف بودن روش‌های اتخاذی به مبانی وحیانی و سنن الهی است؛ به گونه‌ای که سیوروت انسان بر مبنای بینش‌ها و نگرش‌های دینی می‌تواند با ایجاد احساس خوشایند بهره‌مندی از استعدادها و امکانات الهی و به کار بستن آنها -متناسب و منطبق بر آنچه منظور نظر شارع مقدس بوده است- زندگی انسان را توأم با آرامش و استمرار منطقی و طولی این حالت را برای استحاله انسان و انتقال او به نشئه دیگری در عالمی دیگر تضمین نماید. وجود این قابلیت در انسان و دامنه فراخ و گسترده آن تا حد خلیفه‌اللهی شدن او، مبتنی بر سنت علت و معلولی و وامدار تدارک و تمهید شرایطی است که بتواند بین نقش‌آفرینی انسان از یک طرف و بالفعل کردن توان و استعداد وی از سوی دیگر، رابطه برقرار کند و تحقق رسالت وی را متأثر از مجاهده خود وی و البته ملاحظه واقعیت‌های استعدادی او، معنی‌دار و آزمون‌پذیر و در نتیجه، پاسخگو و مسئول نماید؛ لذا بروز خلاقیت‌های انسانی، نیازمند فراهم آمدن زمینه‌های مناسبی است که تا حاصل نشود استعدادی بالفعل و شکوفا نخواهد شد. این بستر مناسب را قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران با شاخص‌های سه‌گانه‌ای مشخص و با وظایف مؤکدی برای اقتصاد جمهوری اسلامی ایران که دربردارنده دولت و غیر دولت است ساماندهی نموده است. یعنی در عین حال که بر تأمین امکانات مساوی و متناسب و همچنین ایجاد کار برای همه افراد و بالاخره رفع نیازهای ضروری انسان جهت استمرار حرکت تکاملی او، تأکید و ضوابطی را تعیین کرده است که بر اساس آنها، اقتصاد جمهوری اسلامی، استوار و قادر خواهد شد فقر و محرومیت را ریشه‌کن و نیازهای انسان را در جریان رشد او با لحاظ آزادگی‌اش برآورد اما به طور معین، وظایفی را هم بر عهده دولت گذاشته است که بر عاملیت او در محیط اقتصادی تأکید می‌کند؛ بدین معنی که از وظایف دولت به «پی‌ریزی اقتصاد صحیح و عادلانه بر طبق ضوابط اسلامی جهت ایجاد رفاه و رفع فقر و برطرف ساختن هر نوع محرومیت در زمینه‌های تغذیه و مسکن و کار و بهداشت و تعمیم بیمه» اشاره شده است. قانون اساسی، جهت تحقق این شاخص‌های سه‌گانه نیز قاعده‌مندی‌های معینی را تذکر داده و تلاش کرده است تا در فهم چگونگی‌های تدارک زمینه‌ها و طرق معطوف به بروز خلاقیت‌های انسانی نیز راهکارهایی را نشان بدهد که رعایت آنها تضمین‌کننده دوری سیستم از انحرافات معطوف به راهکارها و چگونگی‌های بشری غیرمرتبط با مبانی وحیانی است.

این جایابی منطقی و آرایش موضوعی همه مواردی که به طور سازگار با هم می‌توانند بستر رشد خلاقیت‌های مختلف انسانی را سامان‌دهی نمایند آمایش پیشرفت را به طور مبنایی در الگوی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران پشتیبانی می‌نماید.

^۱ استاد دانشگاه تهران